

nemgribende tekstredaktion i Jodocus Badius' trykkeri – hvis man her havde skåret Saxo til, ville man have harmoniseret ham med forlæggerens andre klassikerudgaver.

Rikke Malmros

H. N. Holmqvist-Larsen: *Møer, skjoldmøer og krigere. En studie i og omkring 7. bog af Saxo's Gesta Danorum*. Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning. 93. Bind – Årgang 1983 Nr. 304. (Museum Tusculanum Forlag, København 1983). 115 s., 85,40 kr.

Dette værk giver en meget fin introduktion til Saxo som forfatter og som internationalt velorienteret deltager i »det tolvte århundredes renæssance«, en indføring, der rækker langt ud over bogens erklærede emne blandt Saxos kvindestillinger. Også kvindebeskrivelserne ses i lyset af den europæiske litterære og juridiske tradition, hvorved Saxos velkendte misogyni nuanceres på fortrinlig måde. De historier fra *Gesta Danorum* 7' bog, der behandles, koncentrerer sig om kvinder, der har et særligt forhold til kravet om den ugifte kvindes kyskhed. Saxo har normalt ikke høje tanker om kvindens mulighed for at beherske sine stærke, lave drifter; normalt ser han kvinden og kvindeligheden som indbegrebet af karaktersvagthed og last. I 7' bog fremstiller han imidlertid to kvinder, hos hvem kyskheden tager således overhånd, at de længe modsætter sig et hæderligt og socialt accepteret ægteskab: *Syrith* overbetoner eventyrligt lange jomfruens ellers så ønskværdige, helt passive blufærdighed, mens *Alvilde* aktivt forsvaret sin modstand mod kønslivet ved at tiltage sig de mandlige dyder som tapper skjoldmø. Og så meget Saxo ellers har imod den kvindelige seksualitet, er det jo også

galt: kvinden skal i al sin moralske svaghed opfylde sin rolle som hustru og moder. (Saxo ville næppe have godkendt det pavelige responsum til biskoppen af Slesvig 23-07-1219 (DD I:5:152), der påbyder, at en kvinde, som nægter at indgå et aftalt ægteskab, skal gå i kloster). Enestående hos Saxo er så historien om *Hagbard* og *Signe*, der indleder et seksuelt forhold mod slægtens vilje. Signe får Saxos sympati; og det skyldes, viser Holmqvist-Larsen, at hendes forhold til Hagbard bliver betragtet som et hemmeligt ægteskab, sådan som det på den tid blev anerkendt af den internationale kirkeret.

Den, der vil studere Birgit Strands og Nanna Damsholts mere generelle værker om kønsopfattelsen hos Saxo og i det højmiddelalderlige Danmark, bør ikke snyde sig selv for at læse denne fine, indtrængende studie.

Rikke Malmros

Ælnothskrønike. Oversat og kommenteret af Erling Albrechtsen. Efterskrift af Preben Meulengracht Sørensen. (Odense Universitetsforlag, 1984). 147 s., ill., 90 kr. + moms.

Dr. Erling Albrechtsen har i sit otium med en imponerende energi oversat middelalderlige latinske krøniker til dansk. Det foreliggende arbejde er vist nok hans 6. udgivelse inden for 8 år.

Efter at have givet det danske publikum adgang til de europæiske kronikørers omtale af normannernes bedrifter ude i verden er han nu kommet til den hjemlige historieskrivning. *Ælnothskrønike* blev skrevet o. 1120 på et for Albrechtsen så centralt sted som Odense. Dens hovedtema er drabet på Knud den Hellige i 1086; her er således tale om en udgivelse op til 900-året for dette. Krøniken er udgivet på latin af M. Cl. Gertz i *Vitae Sanctorum Danorum* 1908-12.

Denne udgave ligger til grund for den foreliggende oversættelse, som iøvrigt er den tredje til dansk. Krøniken blev første gang oversat af J. S. Jacobsen i 1874 og anden gang, da Han Olrik 1893-94 indlemmede den i sin *Danske Helgeners Levned*. Olriks oversættelse har været flittig brugt; men det kan ikke nægtes, at dens nationalpatetiske sprogbrug efterhånden falder yngre læsere for brystet. Denne mangel er nu fuldt ud afhjulpnet med Albrechtsens oversættelse. Det har været hans erklærede bestræbelse at følge den latinske tekst med samme troskab som sin forgænger, men at »dæmpe« en for gammeldags sprogtone. Dette er fuldt ud lykkedes. Samtidig med, at en prisværdig loyalitet mod originalens formuleringer er bevaret, taler oversættelsen fuldt ud 1980'ernes sprog.

Det samme gælder ikke i helt samme grad kommentarerne i dens noteapparat. Særlig værdifuldt har de bevaret Olriks stedfæstelse af Ælnoths mange bibelcitater, og yderst fortjenstfuldt har Albrechtsen ved omtalen af de dramatiske begivenheder i Odense tilføjet noter om arkæologernes dagsaktuelle viden om byens topografi i 1000-tallet. Men Olriks noteapparat bærer tillige præg af en før-kildekritisk holdning til teksten som en gengivelse af den skinbarlige virkelighed. Mange af hans noter forholder sig til teksten som en art reportage. Reminiscenser af denne holdning spores i nærværende udgave, f.eks. note 114, der spekulerer over Knuds flugtvej fra Aggersborg, eller note 145, der overvejer en bjælkes mærkelige måde at falde ned i Albani kirke på.

Sligt er naturligvis bagateller, men afspejler nok alligevel, hvor vanskeligt det er at holde fast i en betragtning af Ælnoth som historisk levning uanset, at hans værdi som beretter måske kan problematiseres ganske kraftigt. Ælnoth er altid blevet læst for Knud den Helliges

skyld, ikke så meget for Ælnothsskyld; eller sagt på en anden måde: som kilde til 1080'ernes historie snarere end som kilde til historien o. 1120.

For den mere eller mindre forudsætningsløse læser har Ælnoth selv nemlig været ganske vanskelig at få greb om. Hertil får vi imidlertid nu et hjælpemiddel med denne bogs anden hovedbestanddel, et essay »Om Ælnoth og hans bog« af Preben Meulengracht Sørensen.

Meulengracht påpeger, at Ælnoths bog må forstås på sine egne forudsætninger som et middelalderligt litterært værk. Det lå ham fjernt som nutidige historikere først at indsamle materiale for på grundlag af dette at skildre historien og drage konklusioner om dens årsager. For de middelalderlige forfattere var forholdet snarest omvendt. Konklusionen var givet på forhånd, og opgaven bestod i at få kendsgerningerne til at forklare den. Den afgørende kendsgerning for Ælnoths arbejde var, at kong Knud var en hellig mand. Dette måtte derfor forklares ved hjælp af hans liv og død. »Kun læst på denne måde giver bogen mening«, siger Meulengracht. Man kunne tilføje: ellers giver den i hvert fald en gal mening, og det har mange fået ud af den.

Det står nu klart, at nøglen til forståelse er, at Ælnoths metode består i, at han i både hovedlinjer og detaljer sammenligner Danmarkshistorien med Bibelens eksemplariske historie, som kirken udlagde den. Det bestemmer hele værkets komposition. De mange bibelcitater er for et sådant historiesyn ikke staffage, men integrerede elementer i fremstillingen. På den anden side er Danmarks historie og Knud den Helliges plads i den også vigtige elementer.

Et vigtigt spørgsmål er naturligvis, hvorfor Ælnoth gav sig i kast med en opgave af denne karakter. Det var i hvert fald ikke noget sædvanligt forehavende. Formentlig var hans værk den første

skrevne fremstilling af Danmarks historie. I hvert fald kender vi ingen ældre. Meulengracht påpeger overordentlig overbevisende, at nøglen til en forståelse ligger i værkets tilegnelse til kong Niels. Det er påfaldende, at den ivotrigt overordentlig kirkeligt tænkende Ælnoth overhovedet ikke i denne tilegnelse omtaler hverken bispem i Odense eller ærkebiskoppen i Lund; kun kongen omtales, og det i højstemte vendinger. Værket må være skrevet i kongens ærinde. Ælnoths anliggende er at skildre den danske kongemagt som kongedømme af Guds nåde. Dette synspunkt ville hæve kongen over kritik fra landets øvrige verdslige magter. Legenden om kongens slægtskab med en helgen har en vigtig funktion i denne sammenhæng.

Meulengracht finder, at Ælnoth løser en vanskelig opgave med stor elegance. Heri skal han ikke modsiges. Afdøde kong Knud var et usædvanlig besværligt objekt som helgen: dræbt af sit eget folk efter oprør mod et voldeligt regime, der ej heller synes at have været forbundet med noget synderlig fromt levned. (Om end Ælnoth fortæller, at »de kostelige retter ved det kongelige bord førte han blot til munden... mens han selv kun spiste tørt brød med salt på«). Hertil kom, som Meulengracht påviser, at Ælnoth så sig nødsaget til at nedtone modsætningsforholdene inden for kongeslægten og ikke tale for ilde om Harald Hen og Oluf Hunger, da trods alt også de havde været indehavere af den hellige kongemagt.

Endelig aner Meulengracht i prologen også en med møje undertrykt kritik mod kong Niels, som Ælnoth i virkeligheden på linje med eftertiden må have opfattet som svag. Det forekommer anmelderen at være at tildele Ælnoth et noget rigeligt mål af distance til sit stof. Er forholdet ikke det, at Niels' svaghed i alt væsentligt er et produkt af den dårlige presse, han fik hos Saxo? Men Saxo hav-

de jo til bunden opgave at legitimere Valdemarerne, hvis problematiske arv var, at de og deres forfædre havde styrket den etablerede Nielslinje fra tronen.

I 1969 har Anne Kathrine Gade Kristensen sandsynliggjort, at Niels-efterkommernes version af tidens historie sidst i 1100-tallet blev forfægtet i en Knud Magnussens krønike, som bisp Valdemar af Slesvig lod skrive. Det forekommer i den sammenhæng en nærliggende tanke, at Ælnoths fremstilling helt enkelt er udtryk for den etablerede kongemagts selvforståelse omkring 1120, ja vel er et bestillingsarbejde. I så fald er vel det allermest interessante ved Ælnoths krønike, at den kan tages som udtryk for, at så selvhævdende var den nye kongemagt nu blevet, at den iværksatte en sådan ideologisk manifestation.

Ælnoth bliver ikke mindre af den betragtning. For ved at påtage sig opgaven kom han til at indlede en hel række af tilsvarende skrifter gennem det følgende århundrede, ja i grunden til at grundlægge dansk historieskrivning. Med Preben Meulengracht Sørensens essay som læsevejledning tør man betegne Ælnoths arbejde som god videnskab i den tids forstand. I Erling Albrechtsens oversættelse fortjener det at få mange læsere i vor tid.

Helge Paludan

Festskrift til Troels Dahlerup. Red. af Aage Andersen, Per Ingesman og Erik Ulsig (= Historiske Skrifter V). (Arusia, Århus, 1985). 427 s., ill., 195 kr.

Festskriftet til Århusprofessoren Troels Dahlerup er – som sig hør og bør – blevet en flot og festlig publikation. Her er bidrag af estimerede udenlandske fagfæller, professorerne i nyere historie ved Københavns og Odense universiteter, kolleger, elever og sigar ægtefælle.